

József Kaposi

UPUTA I PRIJEDLOG NASTAVNOG PLANA

**uz udžbenik
Miklósa Szárayja i Józsefa Kaposija
Povijest IV.
za 12. razred gimnazije**

Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet, Budimpešta

Novi udžbenik za 12. razred

Udžbenik Miklósa Szárayja i Józsefa Kaposija temelji se na sasvim novim nazorima i ima novo ustrojstvo. Udžbenik se usredotočuje na ispunjavanje promijenjenih zahtjeva nastavnog programa i ispita zrelosti jer pokušava *obraditi povijesnu prošlost na temelju izvora* i pruža široke mogućnosti za predavanje povijesti uz aktivnost učenika.

Udžbenik je znatno smanjio opseg *uobičajenog udžbeničkog teksta*. Glavni tekstovi lekcija od stranice i pol sadrže ono što o određenoj temi učenici moraju naučiti odnosno razumjeti. Ova saznanja učenici trebaju primijeniti tijekom obrađivanja izvora priloženih lekcijama.

Svaka se lekcija sastoji od tri dijela: nakon *autorskog teksta* slijedi *Arhiv* koji sadrži izvore, slike i skicirane karte za obrađivanje. Dio udžbenika pod naslovom *Gledišta* koji omogućuje „duboka prodiranja“ u prošlost bavi se spornim pitanjima, osobama ili problemima pomoću izvora.

Osim opsega znatno je smanjen i broj lekcija, skoro dvadeset posto u odnosu na prijašnje stanje. Samo tako učenici imaju mogućnost upoznati promjene koje su uslijedile krajem XX. stoljeća, raspad bipolaranoga svijeta i tijek promjene režima u Mađarskoj. Naime, zahtjevi mature propisuju obradu cijele povijesti XX. stoljeća. Broj lekcija je smanjen i iz razloga što uvođenje pismene mature zahtijeva ranije započinjanje priprema za maturalni ispit – najkasnije poslije proljetnog raspusta.

Osnovna načela našeg rasporeda nastavnog gradiva

U skladu s nastavnim predmetom koji se predaje u tri sata tjedno naš je raspored nastavnog gradiva planiran za 96 nastavnih sati. Udžbenik sadrži 48 numeriranih lekcija. Lekcije dobro raščlanjuju nastavno gradivo, težišta su dobro naglašena. Većina se može obraditi u jednom nastavnom satu. Obradu nekoliko lekcija podijelili smo na dva nastavna sata. Bavi li se nastavnik jednom lekcijom jedan ili dva sata u velikoj mjeri zavisi i od toga koliko namjerava obraditi od izvora i zadataka koji se nalaze u Arhivu. Također u znatnoj mjeri zavisi dužina vremena obrade od primjene raznih formi aktivnosti, budući da se zahtijeva drukčiji vremenski okvir za projektni rad nego za rad pojedinca.

U našem rasporedu gradiva predložili smo više sati za obradu u slučaju lekcija koje, prema zahtjevima mature, omogućuju detaljnije upoznavanje sadašnjice, mađarskih društvenih prilika i Istočne i Srednje Europe. Naravno, od rasporeda nastavnog gradiva navedenoga u prijedlogu nastavnog plana prema količini gradiva za obradu i načinu obrade, našoj nastavničkoj zainteresiranosti i zahtjevu naših učenika može se odstupiti, budući da je proces nastave određen od ciljeva, primijenjenih sredstava i okolnosti obrade.

Skraćenice i piktogrami korišteni u prijedlogu nastavnog plana:

P: pojmovi za oblikovanje ili razvijanje

O: važnije osobe u lekciji

G: godine

T: topografija

Raspored nastavnog gradiva i prijedlog nastavnog plana

Broj sati	Nastavno gradivo	Sadržajni i razvojni ciljevi	Novo leksičko gradivo za obradu	Tipične kompetencije za razvijanje
1.– 2. sat	Ponavljjanje na početku godine	Pregled društvenih, gospodarskih i političkih promjena XIX. stoljeća. Promjene politike velesila i promjene vojske u drugoj polovici XIX. stoljeća u Europi i u svijetu.		
I. Prvi svjetski rat, revolucije i mirovni ugovori				
3. sat	<i>1. lekcija:</i> Prvi svjetski rat	Izbijanje svjetskoga rata, obrađivanje i shvaćanje razloga i okolnosti. Identifikacija bojišnica, obrađivanje prekretnica. Sistematiziranje glavnih ciljeva zemalja koje su stupile u rat.	P: Centralne sile, Antanta, revanš, ultimatum, svjetski rat, O: Franjo Josip, Franjo Ferdinand, Nikola II., Vilim II. G: 1914. – 1918. T: Sarajevo, Marne, Somme	Učenik treba biti sposoban: - grupirati navedene povijesne razloge, ciljeve, posljedice po određenim gledištima, - samostalno ili na temelju pitanja prikazati povijesne događaje uz pomoć povijesne karte ili skicirane karte.
4. sat	Prvi svjetski rat	Prepoznavanje i ocjena značajki rata i novog načina ratovanja. Obrada okolnosti stapanja Amerikanaca u rat. Analiza razloga, okolnosti i mogućih posljedica pobjede Antante.	P: pozicijski rat, blokada, ratno gospodarstvo G: travanj 1917., listopad - studeni 1918. T: Padova, Verdun, Curzonova crta	Učenik treba biti sposoban: - navesti primjere činjenica i pretpostavki – prema određenim gledištima – iz jednostavnih izvora i znanstvenih tekstova - postaviti jednostavna pitanja o razlozima i posljedicama povijesnih događaja.
5. sat	<i>2. lekcija:</i> Revolucije – u hipnozi svjetske revolucije	Obrađivanje karakteristika ruskog društva i specifičnosti političkih uvjeta. Shvaćanje političkih, društvenih i	P: eseri, menjševici, boljševici, sovjeti, dvojna vlast, diktatura proletarijata, svjetska	Učenik treba biti sposoban: - odabrati i sistematizirati pojmove vezane za određenu temu i doba,

		gospodarskih okolnosti i posljedica dolaska boljševika na vlast. Pozadina iluzija svjetske revolucije, okolnosti obrane demokracije u Njemačkoj.	revolucija O: Lenjin, Kerenski G: veljača 1917., 25. listopada 1917. T: Petrograd, Berlin	- usporediti posljedice pojedinih važnijih povijesnih događaja i namjere sudionika.
6. sat	<i>3. lekcija:</i> Mirovni sporazumi koji su okončali Prvi svjetski rat	Mogućnosti provedbe Wilsonovih načela i razlozi neuspjeha. Veza između ciljeva velesila Francuske i Engleske i raspada Austro-Ugarske Monarhije. Prepoznavanje proturječnosti pariškog mirovnog sustava, razlozi potrebe za zaštitom manjina.	P: Wilsonova načela, Ujedinjeni narodi, zaštita manjina O: Wilson, Clemenceau, Lloyd George, T. Masaryk, E. Beneš, Kemal-paša G: 18. siječnja 1919. T: Čehoslovačka, Jugoslavija, Poljska, Rumunjska, Austrija	Učenik treba znati promjene granica povijesnih regija, država, objasniti razloge tih promjena, - usporediti povijesne događaje (npr. ratovi, mirovni ugovori, revolucije) po određenim ili samostalnim gledištima.
7. sat	<i>4. lekcija:</i> Ugarska u Prvom svjetskom ratu, izbijanje revolucije	Pozadina ratnih gubitaka i promjene političke atmosfere u zemlji. Obradivanje političkih okolnosti izbijanja revolucije „jesenjih ruža“. Razlozi i značajke unutrašnjo- i vanjskopolitičke izolacije Károlyijeve vlade.	P: sustav bonova, Mađarsko nacionalno vijeće, revolucija „jesenjih ruža“, pacifizam, dioba zemlje O: Karlo IV., Mihály Károlyi, Oszkár Jászi G: 28. srpnja 1914., 30. – 31. listopada 1918., 3. studenoga 1918.	Učenik treba znati povezivati događaje iz mađarske povijesti s događajima iz svjetske povijesti, i obrnuto, na temelju vremenske i prostorne povezanosti (npr. ista godina, isto desetljeće ili mjesto).
8. sat	<i>5. lekcija:</i> Pad građanske demokracije i Mađarska Sovjetska Republika	Prepoznavanje uloge i karakteristika komunista u unutrašnjopolitičkim borbama. Unutrašnjo- i vanjskopolitičke okolnosti nastanka Mađarske Sovjetske	P: Mađarska komunistička partija, Vixova nota, Revolucionarno upravno vijeće, teror O: Béla Kun, Aurél Stromfeld	Učenik treba biti sposoban: - razlikovati bitne i manje bitne elemente osnovnih povijesnih događaja, - prikazati svoje, argumentima

		Republike, shvaćanje funkcioniranja i značajki diktature proletarijata.	G: 21. ožujka 1919., 1. kolovoza 1919. T: sjeverna Ugarska, Erdelj	potvrđeno, mišljenje o spornim događajima i osobama.
9. sat	<i>6. lekcija:</i> Pobjeda kontrarevolucije	Prikazivanje unutrašnjih i vanjskopolitičkih okolnosti koje su išle u prilog dolasku kontrarevolucije na vlast. Razlozi i okolnosti izbora Horthyja za guvernera. Otkrivanje razloga zaoštrenih društvenih suprotnosti, značajke početka konsolidacije.	P: kontrarevolucija, bijeli teror, guverner, numerus clausus, antisemitizam O: Miklós Horthy, Pál Teleki, István Nagyatádi Szabó G: 1. ožujka 1920. T: Segedin	Učenik treba znati: - navesti prilikom analize i tumačenja izvora sadržajne elemente koji upućuju na povijesnu pozadinu, stilske i jezične specifičnosti, - navesti primjere za oprečnu ocjenu sudbonosnih događaja mađarske povijesti.
10. sat	<i>7. lekcija:</i> Trianonski mirovni ugovor	Prikazivanje okolnosti potpisivanja mirovnog ugovora. Obrađivanje i analiza teritorijalnih, etničkih i gospodarskih gubitaka poražene Ugarske.	P: etničko i povijesno načelo, referendum, revizija, iredentizam G: 4. lipnja 1920. T: Trianon, teritorijalne promjene, Sopron	Učenik treba znati napraviti skicu povijesne karte na temelju slijepe karte i drugih izvora radi prikazivanja povijesnih pojava i niza događaja.
11. sat	Sažetak, sistematiziranje			
12. sat	Usmena ili pismena provjera			
13. sat	Obrađivanje iskustava provjere			
II. Između dva svjetska rata				
14. sat	<i>8. lekcija:</i> Brige pobjedničke Europe	Prepoznavanje veze između posljedica svjetskoga rata i europske ekonomske krize. Društvena pozadina pojave novih političkih struja. Pokušaji uspostave mirnih prilika u Europi.	P: inflacija, odšteta, masovne stranke O: Daves, Stresemann G: 1922., 1925. T: Rapallo, Locarno, Ruhrska oblast, Irska	Učenik treba znati: - označiti važnija povijesna topografska imena na slijepoj karti, - prikupiti osnovna znanja, - uz pomoć primjera tumačiti razlike između promjene i razvoja.
15. sat	<i>9. lekcija:</i> Formiranje fašizma i	Unutrašnjo- i vanjskopolitička pozadina dolaska na	P: fašizam, korporativna država, totalitarna	Učenik treba znati: - usporediti sadržaje

	autoritarnih režima	vlast talijanskog fašizma. Prepoznavanje funkcioniranja i značajki fašističke države. Identificiranje značajki autoritarnih režima.	država, autoritarni režim O: Mussolini G: 1922. T: Italija, Španjolska, Portugalija	sekundarnih i primarnih izvora, - utvrditi podudaranja i razlike, - odabrati primjere radi prikazivanja promjene i razvoja.
16. sat	<i>10. lekcija:</i> Mittel Europa u novome svijetu	Razlozi rasta važnosti Mittel Europe. Unutrašnjo- i vanjskopolitičke prilike država nasljednica bivše Monarhije. Razvijanje položaja manjina u novim državama.	P: homogena nacionalna država, Mala antanta, separatizam T: Čehoslovačka, Rumunjska, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca	Učenik treba znati: - okarakterizirati pojedina povijesna razdoblja iz više aspekata, - dokazati putem primjera da povijesni događaji istodobno imaju više razloga i posljedica.
17. sat	<i>11. lekcija:</i> Boljševička Rusija	Veza između uvođenja ratnog komunizma i NEP-a. Obrađivanje političkih i vojnih uvjeta nastanka Sovjetskog Saveza. Prepoznavanje i shvaćanje društvenih, gospodarskih i političkih značajki komunističkog režima.	P: jednostranački režim, totalitarna diktatura, ratni komunizam, planski sustav, kolektivizacija, GULAG, kulak, kult ličnosti O: Staljin, Trocki T: Ukrajina	Učenik treba znati: - uz pomoć danog izvora formulirati pretpostavke o tome kako može utjecati životna situacija ljudi na njihove stavove, odluke i činove, - razlikovati bitne i nebitne elemente osnovnih povijesnih događaja.
18. sat	<i>12. lekcija:</i> Svjetska gospodarska kriza i traženje rješenja	Skiciranje izbijanja i pozadine svjetske gospodarske krize. Obrađivanje gospodarskih i društvenih posljedica krize. Tumačenje uloge državne intervencije u rješavanju krize.	P: slom burze, kriza hiperprodukcije, svjetska gospodarska kriza, New Deal, društveno osiguranje O: Keynes, Roosevelt G: 1929. – 1933. T: Sjedinjene Američke Države	Učenik treba znati: - formulirati tvrdnje o sadržaju statističkih tablica, dijagrama, grafikona, kronoloških podataka i shematskih slika i iz njih izvući zaključke, - odgovoriti na jednostavna, kratka pitanja.
19. sat	<i>13. lekcija:</i>	Skiciranje pozadine	P: mandatno	Učenik treba znati:

	Poremećaj kolonijalnog svijeta	arapsko-židovskih suprotnosti u Palestini. Obrađivanje novih formi kolonijalnih pokreta u Indiji. Obrađivanje hegemonističkih težnji Japana. Pozadina borbe nacionalne stranke i komunista u Kini.	područje, cionizam, nenasilni oslobodilački pokret, Westminsteri statut, načelo otvorenih vrata O: Gandhi, Čang Kaj-šek, Mao Ce-tung, G: 1931. T: Palestina, Mandžuko	- grupirati navedene povijesne razloge, ciljeve i posljedice po danim gledištima, - tumačiti i usporediti zemljovide i skice zemljovida koji prikazuju istu regiju, državu i carstvo u različitim razdobljima.
20. sat	14. lekcija: Nacizam u Njemačkoj	Obrađivanje glavnih elemenata načela nacionalsocijalizma. Analiza Hitlerova dolaska na vlast (razlozi, okolnosti). Prikupljanje karakteristika nacističke vlasti.	P: nacionalsocijalizam, rasizam, rasni zakoni, životni prostor, socijalna demagogija O: Hitler, Hindenburg G: 1923., 1933., 1935. T: München, Nürnberg	Učenik treba znati izvesti zaključke o namjerama i stajalištu autora izvora i obrazložiti ih na temelju izvora i svojih saznanja.
21. sat	15. lekcija: Druga polovica tridesetih godina	Skiciranje politike ustupaka (razlozi, posljedice). Obrađivanje unutrašnje- i vanjskopolitičke pozadine građanskog rata u Španjolskoj. Stanice jačanja Njemačke kao velesile, rast njenog utjecaja.	P: građanski rat, politika narodne fronte, Anschluss, O: Franco G: 1936., 1938. T: Saarska, Rajnska oblast, München, Sudetska oblast, Češka, Slovačka	Učenik treba znati: - povezati razloge i posljedice povijesnih događaja, - prikazati uz pomoć izvora ulogu povijesnih ličnosti u odvijanju događaja.
22. sat	15. lekcija: Život između dva svjetska rata	Obrađivanje osnovnih značajki promjene načina života. Skiciranje posljedica znanstveno-tehničkog razvoja. Promjena načina života žena i njihovog društvenog položaja.	P: opće pravo glasa, masovna kultura, demagogija, populizam	Učenik treba znati: - prilikom analize i tumačenja izvora navesti sadržajne elemente koji upućuju na povijesnu pozadinu, stilove i jezične specifičnosti, - izabrati primjere

				radi prikazivanja promjene i razvoja.
23. sat	<i>16. lekcija:</i> Bethlenska konsolidacija u Mađarskoj	Skiciranje posljedica svjetskoga rata i revolucije. Obrađivanje i ocjena glavnih mjera gospodarske i političke konsolidacije. Analiza vanjskopolitičke situacije Mađarske.	P: „kraljevski puč“, konsolidacija, ograničeni parlamentarizam, pengő O: István Bethlen, Károly Peyer G: 1921. – 1931., 1927. T: zemlje Male antante	Učenik treba znati: - napisati sažetak o nekoj temi na temelju usporedbe različitih izvora i svojih saznanja, - uz pomoć atlasa pripremiti jednostavnu skicu povijesne karte.
24. sat	<i>17. lekcija:</i> Društvo i način života u Mađarskoj između dva svjetska rata	Skiciranje glavnih karakteristika društvenih promjena. Obrađivanje novih pojava promjene načina života. Analiza promjene uloge obrazovanja.	P: modernizacija, gospodarska srednja klasa, pokret istraživača sela, kulturna nadmoć O: Kunó Klebersberg T: Pečuh, Segedin, Rim	Učenik treba znati navesti primjere za činjenice i pretpostavke iz izvora i znanstvenih tekstova.
25. sat	<i>18. lekcija:</i> Utjecaj svjetske gospodarske krize na Mađarsku	Skiciranje posljedica svjetske gospodarske krize u Mađarskoj. Obrađivanje unutrašnjo- i vanjskopolitičkog programa Gömböseve vlade. Analiza pada Gömböseve vlade.	P: prijeki sud, nacionalni radni plan, korporativna država O: Gyula Károlyi, Gyula Gömbös G: 1932., 1934.	Učenik treba znati: - pripremiti dijagram, grafikon ili shematsku sliku na temelju tekstualnog izvora ili niza podataka, - otkriti vezu između povijesnih događaja i likova.
26. sat	<i>19. lekcija:</i> Težnje i prisilni koraci prije Drugog svjetskog rata	Rast njemačkog utjecaja u Mittel Europi (dokazi, razlozi, posljedice). Razlozi, značajke, stanice jačanja njemačkog utjecaja u Mađarskoj. Analiza veze između uspjeha revizionističke politike i promjene unutrašnjopolitičkog života.	P: Ožujaska fronta, njilaški pokret, hungaristička ideologija, židovski zakoni O: Kálmán Darányi, Béla Imrédy, Ferenc Szálasi, Pál Teleki G: 1937., 1938. – 1939., 2. studenog 1938. T: južni dio Felvidéka i Podkarpatja	Učenik treba znati: - odabrati značajne ličnosti iz mađarske i svjetske povijesti koje se mogu povezati, - usporediti na temelju izvora razloge i posljedice povijesnih događaja i namjere sudionika, te ukazati na povezanosti između njih.

			(Komárom, Kassa, Munkács)	
27. sat	Sažetak, sistematiziranje			
28. sat	Usmena ili pismena provjera			
29. sat	Obrađivanje iskustava provjere			
III. Drugi svjetski rat				
30. sat	<i>20. lekcija:</i> Napredovanje nacističkog imperija	Izbijanje rata: skiciranje okolnosti. Obrađivanje njemačkog i sovjetskog napada na Poljsku. Nastanak, značajke čudnog rata i analiza njegove pozadine. Invazija Zapada (Danska, Norveška, Francuska).	P: čudni rat, kolaboracionistič- ka vlada O: Molotov, Ribbentrop G: 23. kolovoza, 1. i 17. rujna 1939., lipanj 1940. T: Danzig, Poljska, Finska, Danska, Norveška, Francuska, Vichy	Učenik treba znati: - postaviti vremenskim redoslijedom važne povijesne događaje, te ih povezati s datumima, imenima i lokacijama, - razlikovati bitne i nebitne elemente povijesnih događaja i povezanosti.
31. sat	<i>20. lekcija:</i> Širenje rata	Obrađivanje tijeka englesko-njemačkog rata. Ciljevi i pozadina stupanja Italije u rat. Osvajanje Balkana i izbijanje rata protiv Sovjetskog Saveza. Njemački uspjesi i porazi na istočnom bojištu (analiza razloga i posljedica).	P: invazija O: Churchill, Göring G: srpanj-rujan 1940., 22. lipanj 1941., studeni–prosinac 1941. T: Etiopija, Libija, Grčka, Jugoslavija, Sovjetski Savez, Moskva, Kijev, Lenjingrad	Učenik treba znati: - prikazati uz određenu pomoć (npr. skicirana karta, kronološka tabela) konkretne nizove događaja, - formulirati razlike između raznih ocjena događaja i izvesti zaključke.
32. sat	<i>21. lekcija:</i> Preokret saveznika	Razlozi, okolnosti i posljedice japanskog napada. Skiciranje događaja preokreta 1942. godine. Smjerovi, mjesta i posljedice prodora saveznika u odnosu na Njemačku i Italiju.	P: izolacionizam, ugovor o zajmu i najmu, Atlantska povelja G: rujna 1942. – veljača 1943., listopad–studeni 1942., ljeto 1942. T: Pearl Harbor, Staljingrad, El- Alamein, Midwaysko otočje, Kursk	Učenik treba znati: - samostalno prikazati konkretne događaje, - uz pomoć izvora s više gledišta prikazati ulogu povijesnih ličnosti u odvijanju događaja.
33. sat	<i>22. lekcija:</i>	Načelni temelj,	P: antifašistička	Učenik treba znati:

	Pobjeda saveznika	praksa i rezultati suradnje tri savezničke velesile. Razlozi i okolnosti vojnog poraza Njemačke. Okolnosti poraza Japana i analiza sukoba interesa među pobjednicima.	koalicija, bezuvjetna kapitulacija, zone utjecaja, atomska bomba, UN G: siječanj, prosinac 1943., 6. lipnja 1944., veljača, 9. svibnja 1945., 6. kolovoza 1945., 2. rujna 1945. T: Casablanca, Teheran, Jalta, Normandija, Potsdam, Hirošima, Mandžurija	- na temelju dokumenata i određenih gledišta izvesti zaključke o suvremenim društvenim i političkim prilikama, - uz pomoć povijesne ili skicirane karte, na temelju pitanja ili samostalno, prikazati povijesne događaje i procese.
34. sat	23. lekcija: Značajke i grozote Drugog svjetskog rata	Totalni rat u kojem i unutrašnjost zemlje postaje bojište. Značajke genocida za vrijeme rata. Teoretska pozadina, tijek i posljedice holokausta.	P: totalni rat, partizan, „krajnje rješenje“, koncentracijski logor, deportiranje, genocid, geto, holokaust (šoa) O: De Gaulle G: siječanj 1942., proljeće 1943. T: Lidice, Auschwitz-Birkenau, Dachau, Buchenwald, Mauthausen, Treblinka	Učenik treba znati: - usporediti sadržaj sekundarnih i primarnih izvora, ustanoviti primjedbe i razlike, - prilikom analize i tumačenja izvora navesti sadržajne elemente koji upućuju na povijesnu pozadinu, stilske i jezične specifičnosti.
35. sat	24. lekcija: Upletanje Mađarske u rat	Pál Telekijev pokušaj održavanja oružane neutralnosti, smanjivanja njemačkog utjecaja i uspješnog nastavka revizije. Unutrašnjo- i vanjskopolitički razlozi i okolnosti upletanja Mađarske u rat.	P: osovina Berlin-Rim, oružana neutralnost, sporazum o vječnom prijateljstvu O: László Bárdossy G: ožujak 1939., 30. kolovoza 1940., travanj 1941. T: Potkarpatsko	Učenik treba znati: - povezivati događaje iz mađarske povijesti s događajima iz svjetske povijesti, i obrnuto, na temelju vremenske povezanosti, - uz pomoć izvora s više gledišta prikazati ulogu povijesnih ličnosti u odvijanju

			područje, sjeverni Erdelj, Sikuljsko područje, Međimurje, Baranjski trokut, Bačka	dogadaja.
36. sat	25. lekcija: Mađarska u paklu svjetskog rata	Razlozi, okolnosti i posljedice stupanja Mađarske u rat protiv Sovjetskog Saveza. Vanjsko- i unutrašnjopolitičke karakteristike Kállayjeve politike ljuljačke, analiza njezine pozadine.	P: politika ljuljačke O: Miklós Kállay, Gusztáv Jány, Albert Szent-Györgyi G: 26. lipnja 1941., siječanj 1942., siječanj–veljača 1943. T: Kassa, Novi Sad, okuka Dona	Učenik treba znati: - izabrati iz određenog nabiranja povijesne prethodnice nekog događaja, - navesti primjere postojanja oprečnih ocijena sudbonosnih događaja u mađarskoj povijesti.
37. sat	26. lekcija: Njemačka okupacija, njilaška strahovlada	Razlozi njemačke okupacije Mađarske, unutrašnja- i vanjskopolitičke posljedice. Okolnosti pokušaja istupanja iz rata. Razlozi i posljedice dolaska njilaša na vlast.	P: žuta zvijezda, primirje, pokušaj istupanja iz rata O: Döme Sztójay, Raoul Wallenberg, Angelo Rotta, Béla (Dálnoki) Miklós, Endre Bajcsy-Zsilinszky, János Kiss G: 19. ožujka 1944., svibanj 1944., 15. listopada 1944. T: Budimpešta, Debrecen, Székesfehérvár	Učenik treba znati: - postaviti vremenskim redoslijedom važne povijesne događaje, te ih povezati s datumima, imenima i lokacijama, - razlikovati bitne i nebitne elemente osnovnih povijesnih događaja.
38. sat	Naši ratni gubici	Civilni i vojni ljudski gubici. Obradivanje i analiza podataka o gubicima stanovništva. Obradivanje podataka o gubicima nacionalne imovine.		Učenik treba znati pripremiti dijagram, grafikon ili shematsku sliku na temelju tekstualnog izvora ili niza podataka.
39. sat	Sažetak, sistematiziranje			
40. sat	Usmena ili pismena provjera			

41. sat	Obrađivanje iskustava provjere			
IV. Bipolarni svijet				
42. sat	27. lekcija: Početak hladnog rata I. Nastanak supersila, osnivanje UN-a	Razlozi i okolnosti pretvaranja Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza u supersile. Formiranje, ustrojstvo i funkcioniranje UN-a.	P: Organizacija ujedinjenih naroda, Vijeće sigurnosti, supersila, pravo veta G: rujan 1945.	Učenik treba znati tumačiti i usporediti zemljovide i skice zemljovida koji prikazuju istu regiju i državu u različitim vremenskim razdobljima.
43. sat	27. lekcija: Početak hladnog rata II. Formiranje bipolarnog svijeta	Značajke političke situacije u Europi nakon svjetskog rata. Promjene političkih i vojnih prilika u Mittel Europi. Nastanak hladnog rata, skiciranje i analiza okolnosti. Uloga „njemačkog pitanja“ u zaoštavanju konflikata hladnoga rata.	P: Saveznička nadzorna komisija, Marshallov program pomoći, željezna zavjesa, politika zaustavljanja, Informbiro, hladni rat, NATO, Varšavski ugovor, lokalni rat O: Truman G: 1946., 1947., 1948. T: okupacijske zone Njemačke i Austrije, Berlin, DRNj, SRNj	Učenik treba znati: - napraviti skicu povijesne karte na temelju slijepe karte i drugih izvora radi prikazivanja povijesnih pojava i niza događaja, - prikazati važnije razlike između većih povijesnih regija toga razdoblja.
44. sat	28. lekcija: Slom kolonijalnog sustava	Unutrašnje- i vanjskopolitičke okolnosti osamostaljenja Indije. Kineski građanski rat i pobjeda komunista. Korejski rat kao jedna od značajki konflikta između supersila.	P: kolonijalni oslobodilački pokret O: Nehru G: 1947., 1949., 1950. T: Indija, Pakistan, Ceylon, Tajvan, Sjeverna i Južna Koreja	Učenik treba znati: - prikazati duže razdoblje povijesti jedne države ili regije po slobodno biranim gledištima, - naći vezu između povijesnih događaja i ličnosti.
45. sat	28. lekcija: Godine hladnog rata	Situacija na Bliskom Istoku. Razlozi i posljedice zaoštavanja arapsko-izraelskog konflikta.	P: neokolonijalizam, „Treći svijet“ O: Ben Gurion, Nasser G: 1948., 1956.	Učenik treba znati navesti primjere utjecaja zemljopisne okoline na nastanak pojedinih

		Oslobođenje kolonija, Treći svijet i Pokret nesvrstanih.	T: Izrael, Egipat, Sueski kanal	kultura i država.
46. sat	<i>29. lekcija:</i> Suprotstavljenost i popuštanje napetosti	Promjena sovjetske politike nakon Staljinove smrti. Rezultati i proturječnosti procesa popuštanja napetosti tijekom 1960-ih i 1970-ih godina.	P: popuštanje napetosti, ograničeni suverenitet, ograničavanje naoružavanja O: Hruščov, Mao Ce-tung, Fidel Castro, Kennedy, Brežnjev G: 1953., 1962., 1964., 1972., 1975. T: Kuba, Helsinki	Učenik treba znati: - uz pomoć izvora iz više aspekata prikazati ulogu povijesnih ličnosti u odvijanju događaja, - odabrati primjere radi prikazivanja promjena i razvoja.
47. sat	Lokalni konflikti i lokalni ratovi za vrijeme hladnog rata	Položaj Njemačke između 1960. – 1970. Skiciranje vijetnamskog konflikta i značajki rata. Arapsko-izraelski ratovi tijekom 1960-ih i '70-ih godina.	P: Berlinski zid, „nova istočna politika“ O: Adenauer, Brandt, Ho Ši Min G: 1961., 1964., 1967., 1973. T: Odra-Neisse, Vijetnam, Sinajski poluotok, Cisjordanija	Prikupljanje primjera razvoja pojedinih povijesnih regija različitim tempom. Učenik treba znati formulirati tvrdnje o povijesnim prethodnicama nekog suvremenog događaja.
48. sat	<i>30. lekcija:</i> Mali hladni rat	Okolnosti nastanka malog hladnog rata tijekom 1970-ih i 1980-ih godina. Odgovor SAD-a na sovjetske težnje za širenjem utjecaja.	P: eksplozija cijena nafte, islamska revolucija, Carterova doktrina, neutronska bomba, plan „rat zvijezda“ O: Carter G: 1973., 1979. T: Afganistan, Iran	Učenik treba znati: - pripremiti dijagram, grafikon ili sliku na temelju tekstualnog izvora ili niza podataka, - uz pomoć atlasa pripremiti jednostavnu skicu povijesne karte.
49. sat	<i>30. lekcija:</i> Krizna sovjetskog sustava	Razlozi i značajke gospodarske i političke krize Sovjetskog Saveza. Pokušaj reformiranja sovjetskog sustava.	P: kriza modernizacije, gospodarsko zaostajanje, perestrojka, ZND O: Gorbačov G: 1984., 1989.,	Učenik treba znati: - na temelju izvora definirati povijesne pojmove, - putem primjera dokazati da jedan povijesni događaj

		Poraz i raspad Sovjetskog Saveza u hladnom ratu.	1991. T: baltičke države, Ukrajina, Kazahstan	može imati istodobno više razloga i posljedica.
50. sat	<i>31. lekcija:</i> Slom bipolarnog svijeta (oslobođenje Istočne i Srednje Europe, raspad Jugoslavije)	Zajednička pozadina krize socijalističkih sustava. Pozadina i posljedice poljske krize. Promjena poretka u istočnoj i srednjoj Europi i raspad Jugoslavije.	O: Dubček, Wałęsa G: 1953., 1956., 1968., 1970., 1980., 1989. – 1990., 1992. T: DRNj, Poljska, Mađarska, Čehoslovačka, Hrvatska, Slovenija	Učenik treba znati: - pripremiti skicu povijesne karte na temelju slijepe karte i drugih izvora radi prikazivanja povijesnih pojava i događaja, - pronaći analogije po određenim gledištima za povijesne događaje i obrazložiti svoj odabir.
51. sat	<i>32. lekcija:</i> Demokratski pokus i priprema komunističke diktature u Mađarskoj	Sovjetska okupacija Mađarske i političke posljedice. Rezultati i posljedice izbora 1945. godine. Karakteristike gospodarske krize i rezultati ponovne izgradnje.	P: narodna demokracija, diktatura proletarijata, dioba zemlje, hiperinflacija, Vrhovno gospodarsko vijeće O: Béla (Dálnoki) Miklós, Zoltán Tildy, Mátyás Rákosi, Imre Nagy G: rujan 1945., kolovoz 1946.	Učenik treba znati: - navesti primjere za oprečnu ocjenu sudbonosnih događaja mađarske povijesti, - odabrati primjere radi prikazivanja promjena i razvoja.
52. sat	<i>33. lekcija:</i> Izgradnja diktature	Razlozi, metode povlačenja i razbijanja Stranke malih posjednika, analiza posljedica. Metode i sredstva Komunističke partije u svrhu stjecanja isključive vlasti. Posljedice potpisivanja Pariškog mirovnog ugovora.	P: taktika salame, republika, Ljevičarski blok, „B“ izlistavanje, izbor s plavim listićima, „preokret“ O: Ferenc Nagy, Béla Kovács, László Rajk G: 1. veljače 1946., veljača 1947., 1948. T: Pariz	Učenik treba znati: - prikazati mišljenja potkrjepljena argumentima o događajima i osobama koji se mogu oprečno ocjenjivati, - izvesti zaključke o prikazanoj osobi ili događaju na temelju danih izvora.
53. sat	<i>34. lekcija:</i>	Glavne stanice	P: jednostranački	Učenik treba znati:

	Rákosijevo razdoblje I.Funkcioniranje komunističke diktature	izgradnje totalitarne diktature. Razlozi, oblici i posljedice primjene terora. Oblici i metode nacionalizacije gospodarstva.	sustav, sovjetski sustav, ÁVO, ÁVH, koncepcijske parnice, interniranje, nacionalizacija, plansko gospodarstvo, kolektiviziranje O: József Mindszenty, Gábor Péter G: 1949., 1950. T: Recsk, Kistarcsa	- uz pomoć danih ključnih riječi samostalno prikazati društvenu ili upravnu strukturu, - izabrati i sistematizirati pojmove vezane za pojedinu temu ili razdoblje.
54. sat	34. lekcija: Rákosijevo razdoblje II. Značajke kulta ličnosti	Značajke kulta ličnosti i specifičnosti kulturne politike. Privremeni pad Rákosija i prvi mandat premijera Imrea Nagya.	P: kult ličnosti, shematizam O: Imre Nagy G: 1953., 1955.	Učenik treba znati usporediti informacije stečene iz slikovnih izvora sa svojim saznanjima, utvrditi i objasniti razlike.
55. sat	35. lekcija: Revolucija i borba za slobodu 1956. godine – Križa Rákosijeva razdoblja, događaji koji su prethodili revoluciji i izbivanje revolucije	Posljedice borbe za vlast u Sovjetskom Savezu po mađarsku unutrašnju politiku. Nastupanje partijske opozicije i početak studentskih pokreta. Analiza zahtjeva revolucije.	N: Ernő Gerő, András Hegedűs G: veljača 1956., lipanj 1956., 6. i 23. listopada 1956. T: Bemov trg, Dózsa György út, Mađarski Radio	Učenik treba znati: - okarakterizirati razna povijesna razdoblja iz više aspekata, - samostalno postaviti pitanja o razlozima i posljedicama povijesnih događaja.
56. sat	35. lekcija: Izbijanje revolucije i borbe za slobodu 1956. godine	Širenje revolucionarnog pokreta, početak oružanog sukoba. Revolucionarni događaji diljem zemlje.	P: oružani ustanak, revolucionarni odbori G: 23., 24. i 25. listopada 1956. T: Széna tér, Baross tér, Corvin köz, Parlament	Učenik treba znati grupirati navedene povijesne razloge, ciljeve i posljedice po određenim gledištima.
57. sat	35. lekcija: Pobjeda i gušenje revolucije i borbe za slobodu 1956. godine	Pobjeda zahtjeva revolucije i borbe za slobodu. Razlozi, konkretni događaji i posljedice	P: višestranački sustav, vojna operacija „Tornado“, radnička vijeća O: János Kádár	Učenik treba znati usporediti na temelju izvora razloge i posljedice povijesnih događaja i namjere

		sovjetske intervencije.	G: 1., 3., 4. i 12. studenog 1956. T: Szolnok	sudionika, te ukazati na povezanosti između njih.
58. sat	36. lekcija: Odmazde i konsolidacija	Ciljevi, oblici i žrtve odmazde. Koraci političke i gospodarske konsolidacije.	P: kontrarevolucija, „borba na dvije fronte“, „mađarsko pitanje“, amnestija, gospodarstvo okućnice O: Pál Maléter, Miklós Gimes, József Szilágyi G: 16. lipnja 1956., 1959. – 1961., 1963.	Učenik treba znati: - otkriti posljedice važnijih povijesnih događaja i usporediti namjere njihovih sudionika, - izabrati i sistematizirati pojmove vezane uz neku temu ili razdoblje.
59. sat	37. lekcija: „Najveselija baraka“	Razlozi i posljedice nagodbe društva i vlasti. Značajke i posljedice novoga gospodarskog mehanizma.	P: novi gospodarski mehanizam O: Jenő Fock G: 1968.	Učenik treba znati rekonstruirati i prikazati namjere u pozadini stajališta i djela uz pomoć suvremenih izvora (npr. novinski članci, memoari).
60. sat	37. lekcija: Razdoblje „gulaškoga komunizma“	Značajke promjena načina života. Rast životnog standarda. Promjena prosvjete i kulture. Smjerovi i značajke mađarske vanjske politike.	P: „gulaški komunizam“, pogoršavanje omjera zamjene, zaduživanje	Učenik treba znati koristiti dana ili slobodno izabrana umjetnička djela za prikazivanje specifičnosti pojedinih povijesnih razdoblja.
61. sat	38. lekcija: Kriza socijalizma u Mađarskoj	Zaustavljanje gospodarske reforme, relativno blagostanje i početak krize. Značajke sve dublje društvene i gospodarske krize.	P: drugo gospodarstvo	Učenik treba znati postaviti jednostavna pitanja o razlozima i posljedicama povijesnih događaja.
62. sat	39. lekcija: Promjena poretka u Mađarskoj I. Politički događaji promjene poretka	Unutrašnjo- i vanjskopolitički uvjeti i prethodni događaji promjene poretka. Organizacija novih	P: oporbeni pokreti, narodni ustanak, Oporbeni okrugli stol, mirna promjena poretka, spontana	Učenik treba znati: - formulirati tvrdnje o sadržaju statističkih tablica, dijagrama, grafikona,

		političkih snaga i kriza državne partije.	privatizacija, višestranački sustav O: Imre Pozsgay, Rezső Nyers, Károly Grósz, Miklós Németh G: 1985., 1988. T: Monor	kronologija ili shematskih slika i izvući zaključke iz njih, - odgovoriti na jednostavna, kratka pitanja.
63. sat	<i>39. lekcija:</i> Promjena poretka u Mađarskoj II. Posljedice promjene poretka – socijalno tržišno gospodarstvo	Razlozi i način političke nagodbe. Okolnosti proglašenja republike. Rezultati i posljedice izbora 1990. godine. Pokušaj stvaranja socijalnog tržišnog gospodarstva.	P: Treća Republika, samouprava, dvotrećinski zakoni, privatizacija, socijalno tržišno gospodarstvo O: József Antall, Árpád Göncz G: 16. lipnja 1989., 23. listopada 1989., ožujak 1990.	Učenik treba znati: - usporediti posljedice važnijih povijesnih događaja i namjere sudionika, - samostalno postaviti pitanja o razlozima i posljedicama povijesnih događaja.
64. sat	Sažetak, sistematiziranje			
65. sat	Usmena ili pismena provjera			
66. sat	Obrađivanje iskustava provjere			
V. Prednosti i problemi globalnoga svijeta				
67. sat	<i>40. lekcija:</i> Promjena gospodarstva i društva u drugoj polovici XX. stoljeća	Promjena svjetskog gospodarstva nakon Drugog svjetskog rata. Proturječnosti društva blagostanja.	P: centar, periferija, društvo blagostanja, „razuzdana mladost“, hipi pokret G: 1968.	Učenik treba znati navesti primjere utjecaja zemljopisne okoline na nastanak pojedinih povijesnih kultura i država.
68. sat	Izazovi informatičke revolucije i društva blagostanja	Rezultati i proturječnosti znanstveno-tehničkog razvoja. Krize društva blagostanja.	P: informatička revolucija, sektori razvoja	Učenik uz pomoć izvora treba prepoznati važnije razlike između većih povijesnih regija.
69. sat	<i>41. lekcija:</i> Globalni problemi – priroda i društvo	Proturječnosti globalizacije. Značajke i posljedice onečišćenja okoliša. Razlozi suprotnosti između Sjevera i Juga, oblici pojave. Problematika	P: globalizacija, globalni problemi, klimatske promjene, onečišćenje zraka, ozonski omotač, „mali tigrovi“,	Prikupljanje primjera razvoja pojedinih povijesnih regija različitim tempom. Odabir konkretnih primjera radi prikazivanja

		terorizma.	migracija, terorizam	promjena i razvoja.
70. sat	<i>42. lekcija:</i> Globalni problemi – demografski odnosi	Demografski bum u povijesti. Demografski bum u XX. stoljeću i njegove posljedice.	P: demografski bum, kriza prehrane, glad, starenje, smanjenje broja stanovništva	Učenik treba znati pripremiti tekstualnu analizu na temelju statističkih podataka, dijagrama, shematskih slika ili slika objašnjenja.
71. sat	<i>43. lekcija:</i> Formiranje Europske unije i njezina struktura	Razlozi nastanka Europske gospodarske zajednice i karakteristike njenog razvoja. Proširenje Europske zajednice i posljedice.	P: integracija, Vijeće Europe, Europska zajednica za ugljen i čelik, Europska gospodarska zajednica G: 1949., 1957., 1992.	Učenik treba znati: - uz pomoć atlasa pripremiti jednostavnu skicu povijesne karte, - prikazati važnije razlike između povijesnih regija u pojedinim razdobljima.
72. sat	<i>43. lekcija:</i> Struktura ustanova Europske unije i njezini problemi	Reforma i daljnje proširenje Europske unije. Funkcioniranje i glavne ustanove Europske unije. Suradnja i različiti interesi u Uniji. Mjesto Europske unije u svjetskom gospodarstvu.	P: Sporazum u Maastrichtu, Schengenski sporazum, euro, Europski parlament, odbori, Vijeće Europe G: 1. siječanj 2002., 1. svibnja 2004. T: zemlje bivšeg Istočnog bloka	Učenik treba znati: - uz pomoć danih ključnih riječi samostalno prikazati društvenu ili upravnu strukturu, - razlikovati bitne i nebitne elemente osnovnih povijesnih događaja.
73. sat	<i>44. lekcija:</i> Funkcioniranje mađarske demokracije	Značajke funkcioniranja pravne države i parlamentarnog sustava. Ustrojstvo i funkcioniranje državne organizacije. Samoupravni sustav i civilna sfera.	P: parlament, predsjednik republike, Ustavni sud, gradonačelnik, sindikati, komore G: 1990.	Učenik treba znati: - upotrebljavati povijesne stručne izraze, - uz pomoć danih ključnih riječi samostalno prikazati društvenu ili upravnu strukturu.
74. sat	<i>45. lekcija:</i> Demografski odnosi u Mađarskoj tijekom XX. stoljeća	Demografski odnosi u Mađarskoj do 1945. godine. Demografski odnosi tijekom 1950-ih i 1970-ih godina.	P: sporazum o razmjeni stanovništva, razdoblje Ratkó, GYED, GYES, društveno	Učenik treba znati: - pripremiti dijagram, grafikon ili shematsku sliku na temelju tekstualnog izvora

		Problemi opadanja broja stanovništva i starenja društva.	osiguranje O: Anna Ratkó G: 1981.	ili niza podataka, - uz pomoć primjera tumačiti razlike između promjena i razvoja.
75. sat	<i>46. lekcija:</i> Nacionalne i etničke manjine u Mađarskoj u XX. stoljeću	Višenacionalna Mađarska na početku XX. stoljeća. Etnički odnosi nakon Trianona i Drugog svjetskog rata. Položaj nacionalnih manjina danas.	P: asimilacija, nacionalni identitet, manjinske samouprave	Učenik treba znati napraviti skicu povijesne karte na temelju slijepe karte i drugih izvora radi prikazivanja povijesnih pojava i niza događaja.
76. sat	Romsko društvo	Pregled povijesti Roma u Mađarskoj. Politika Kádárovog razdoblja prema Romima. Položaj Roma u Mađarskoj (prosvjeta, stanovanje, zapošljavanje itd.).	P: Cigani – Romi, romski holokaust, diskriminacija, nomadski način života	Učenik treba znati samostalno postaviti pitanja o razlozima i posljedicama povijesnih događaja.
77. sat	<i>47. lekcija:</i> Položaj mađarske nacionalne manjine u susjednim državama tijekom XX. stoljeća I. Situacija poslije Prvog svjetskog rata	Etničke posljedice Trianonskog mirovnog ugovora. Položaj nacionalnih manjina u državama nasljednicama.	P: nacionalna manjina, homogena nacionalna država, politika naseljavanja O: Áron Tamási, Károly Koós	Učenik treba znati prepoznati i definirati razlike različitih ocjena jedne pojave, odnosno moguće razloge.
78. sat	<i>47. lekcija:</i> Položaj mađarske nacionalne manjine u susjednim državama tijekom XX. stoljeća II. Situacija poslije Drugog svjetskog rata i problemi današnjice	Oblici kršenja prava i potlačivanja nacionalnih manjina nakon Drugoga svjetskog rata. Politika socijalizma prema nacionalnim manjinama. Veza između mađarskih manjina u susjednim državama i matične zemlje.	P: potlačivanje nacionalnih manjina, kolektivna kazna, zamjena stanovništva, rušenje sela, autonomija	Učenik treba znati uz danu pomoć (npr. skicirana karta, kronološka tablica, izvor) prikazati konkretne nizove događaja.

79. sat	48. lekcija: Društvene promjene u Mađarskoj tijekom XX. stoljeća	Društvene promjene nakon Prvog svjetskog rata – „građanizacija“ seljaštva i jačanje srednjih slojeva. Promjene tijekom desetljeća socijalizma – znatna mobilnost, veća izloženost. Društvene posljedice promjene poretka.	P: društvena mobilnost, opća zaposlenost, regionalna i sociokulturna nezaposlenost, dobitnici i gubitnici promjene poretka	Učenik reba znati: - na temelju dokumenata i određenih gledišta izvući zaključke o suvremenim društvenim i političkim uvjetima, - napisati sažetak o nekoj temi na temelju usporedbe raznih izvora i vlastitih znanja.
80. sat	Sažetak, sistematiziranje			
81. sat	Usmena ili pismena provjera			
VI. Ponavljanje, sistematiziranje, sažetak i priprema za maturu				
82. – 84. sat	Gospodarstvo, privredna politika, materijalna kultura			
85. – 86. sat	Stanovništvo, naselje, način života			
87. – 88. sat	Pojedinaac, zajednica, društvo			
89. – 90. sat	Funkcioniranje modernih demokracija			
91. – 93. sat	Političke ustanove, poimanja, ideologije			
94. – 96. sat	Međunarodni konflikti i suradnja			

Naslov izvornika:

Útmutató és tanmenetjavaslat

Kaposi József Történelem IV. középiskolák, 12. évfolyam c. tankönyvéhez (RE 569)

Odgovorni urednik mađarskog izdanja:

Mihály Pálinkás

Prevoditelj:

Attila Ronkovics

Odgovorna urednica hrvatskog izdanja:

Aleksandra Kovač

© *Kaposi József, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet (Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó Zrt.), 2007*

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

1143 Budapest, Szobránc u. 6-8.

Vevőszolgálat: vevoszolgalat@ofi.hu

Telefon: (+36-1) 235-5508

A kiadásért felel: Dr. Kaposi József főigazgató

Raktári szám: RE 31592

Műszaki igazgató: Kamp Alfréd

Felelős szerkesztő: Kovács Aleksandra

Műszaki szerkesztő: Orlai Márton

Terjedelem: 2,4 A/5 ív